

Grijesi i strukture

Stipe Tadić

»Danas je socijalno pitanje postalo svjetsko pitanje«
Pavao VI., *Populorum progressio*, 1967.

U enciklici *Sollicitudo rei socialis* (1987.) veliki papa blaženik Ivan Pavao II. po prvi put u jednom socijalnom dokumentu izrijekom govori o »strukturama grijeha«. Prema njegovu mišljenju potrebno je više pozornosti posvetiti društvenim, socijalnim i političkim strukturama i institucijama u svijetlu etičkih i moralnih principa. Čovjek živi u društvu, svoje odnose s drugima nužno strukturira, te je njegov boljitak izravno vezan i uz poboljšanje društvenih struktura i mijenjanje zajednice. Često se i u Katoličkoj crkvi isticalo da je dovoljno promijeniti pojedinca i da će svijet (samim time) postati bolji. No, nije se dovoljno pozornosti posvećivalo važnosti promjena nepravdnih društvenih, političkih ustrojstava i struktura, koje naprosto generiraju i potiču društveno-gospodarske nepravde i »ovjekovječuju« zlo.

Riječ je o »moralnom zlu, plodu mnogih grijeha, koji vode do 'strukture grijeha', a gotovo bez iznimke, kaže enciklika, mogu se svesti na *ljudsku pohlepu: ponajprije za vlašću i materijalnim*. Premda pokušaj prevladavanja strukturalnoga, društvenoga grijeha ugrožava nutarnja slabost ljudskih postupaka te nepredvidive promjene društveno-gospodarskog, političkog ili socio-kulturnog konteksta, tj. grešnih struktura, Crkva nastoji produbiti shvaćanje društvenoga, strukturalnog grijeha i pronaći put kako bi se on prevladao.

No, Crkva nema, naglašavao je već Pavao VI., nikakvih gotovih rješenja, niti političke moći niti gotovih tehničkih rješenja. Ono što ona ima jest višestoljetno iskustvo i svoj »socijalni nauk koji nije nikakova ideologija, već brižljivo izrađena formulacija rezultata pomnog razmišljanja o složenoj zbilji ljudske egzistencije u društvu i na međunarodnoj razini i to u svjetlu vjere i crkvene predaje. Njegov je osnovni cilj da tu zbilju protumači, pri čemu ispituje je li ili nije u skladu ili ne sa *smjernicama evanđeoskog učenja o čovjeku* i o njegovom zemaljskom, a ujedno i *transcendentnom* pozivu, te da na temelju toga pruži putokaz kršćanskog življenja« (PP, 1967.).

A socijalni nauk Crkve, što se ustrojstva društvenoga i političkog života tiče, počiva na tri temeljna načela: *načelu društvene solidarnosti*, *načelu zajedničkoga dobra* i *načelu supsidijarnosti*. Bitno je utemeljen na smjernicama evandeoskog učenja o čovjeku, tj. *kršćanskoj antropologiji*, kršćanskome viđenju čovjeka kao slike Božje i Božjeg prijatelja. U svjetlu vjere drugi, osoba, bližnji nije samo nositelj prava i dužnosti, nego je živa slika Božja. Dakle, iz razumijevanja čovjeka kao slike Božje i njegove *bitno društvene naravi* – (*kršćanske*) *antropologije*, proizlazi solidarnost s bližnjima, briga za čovjeka i njegove društvene strukture!

A kršćanska antropologija, za razliku od liberalnog kapitalizma koji se temelji na individualnoj slobodi pojedinca i komunističkog socijalizma utemeljena na kolektivizmu, temelji se na *kršćanskom personalizmu*, što je ontološka razlika. Personalizam naime računa s *osobom*, kojoj je imanentna, *bitna društvena narav* i koja je po svojoj naravi upućena drugima. Osoba pak ne ostaje zatvorena u individualnim okvirima vlastiti samodostatnosti niti svoju osobnost gubi kao u kolektivizmu. Odatle proizlazi solidarnost s drugim osobama i skrb za zajedničko, opće dobro. Stoga su »očevi«¹ katoličkog socijalnog nauka svoje učenje jednostavno nazivali – *solidarizam*.

Solidarnost se pak očituje kao bezuvjetna ljubav prema bližnjemu, jer je i drugi također živa slika i prijatelj Božji. Ona nipošto nije »osjećaj neke neodređene sućuti ili površnog ganuća zbog patnji tolikih ljudi... Naprotiv, to je čvrsta i postojana odlučnost zauzeti se za opće dobro, tj. za dobro svih i svakoga, jer svi smo mi uistinu za sve odgovorni.«² Iz solidarnosti s drugim i drugačijima, dakle, proizlazi i briga za zajedničko (opće) dobro. Obveza solidarnosti ne vrijedi samo za pojedince, ne ostaje na pojedinačnoj, osobnoj razini, nego vrijedi i za društvene, međunarodne strukture, za sve narode i za cjelovito čovječanstvo, cjelovitu »ljudsku zajednicu«³ ili svekoliku »ljudske obitelji«. Ona je dužnost (a ne izraz milosrđa!) onih u povoljnijem položaju.

Tako shvaćena solidarnost obuhvaća pomoć slabima (obveza solidarnosti), pravičnost trgovinskih odnosa (obveza socijalne pravde) i univerzalnu ljubav (obveza sveopće ljubavi). Razvoj treba biti integralan, što znači da ne zahvaća samo cjelovitu osobu nego i cjelovito čovječanstvo s njegovim društvenim i političkim strukturama. U tom bi svjetlu trebalo razumjeti i svjetski poznatu izreku: *Razvoj je novo ime mira*. Koliko li je samo suvremeni društveni poredak udaljen od solidarnosti i načela općega dobra! Živimo, nažalost, u svijetu u kojemu danomice bogati, na račun nerazvijenih i siromašnih, postaju još bogatijima, a siromašni upadaju u dužničko ropstvo i materijalnu i svekoliku bijedu.

Razumijevati uzroke društvenih bolesti i krizu suvremenog društva samo kao ekonomsku i političku, krajnje je nedostatno. Potrebno je obratiti pozornost ponajprije *moralnim uzrocima*, strukturnim manjkavostima, društvenim problemima i otklanjanju »grješnih struktura«. Upravo *moralni aspekt* društvene analize razlikuje socijalni nauk Crkve od izvanjskih, političkih i socijalnih raščlambi nepovoljne društveni realnosti i struktura grijeha.